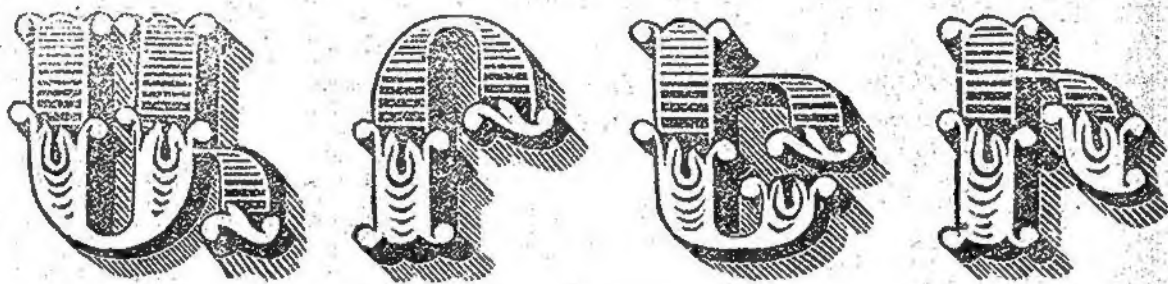

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	
Տարեկան վեցամսեայ	
Երկրորդ տ. . . 2. 0. 80	40
Արժանագին . . . 20	10

ՄԱՆՈՒՄԵՆՏԻՆԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՆ ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏՈՒՄԵՆՏԻՆԻ ԼԵՆՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՆԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

40 ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԱՐԲԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՍ

ԽՐԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Տարա՛նքով Տարա՛նքով, Թիւ 16

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՏ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ԶԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԶԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՆՈՐԵՆ-ԽՐԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՅԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Հաւագոյն համարեցի խմբագրականով քան բաց-նամակով մը պատասխանել Պ. Բարսեղ Օհանեանի բաց-նամակին։ Կը հաստատմի՞նք «Արեւ»ի վերջին թիւերով յայտնած գաղափարներու հանդէպ իրեն պէս մտածող ուրիշներ ալ կան։ Այդ ուրիշներն են՝ նախ, բոլոր Դաշ. նակցականները, անտարազայն, իրենց համակրներով միասին, և երկ. բոլոր՝ բոլոր անոնք որ մէյ մէկ պատճառով հակառակ են կամ չեն չափանքին, կամ Ռամկալարին, կամ Բարեգործականին և այս պատճառաւ այս պահուս աւելի մօտ են Դաշնակցականին։

Ամենէն առաջ, վեր կ'առնեմ համագործակցութեան ինչիւրը. «Հայութիւնը եւ Սկզբունքը» խմբագրականը «Յգեպտական կեանքին մէջ աւեր գործող երկու հակառակ հասանքներու նորանոր բաղադրանքներու հաւանալու կոչուած է» և զեր, ըստ Պ. Օհանեանի. նոյն արգիւնքը առաջ կը բերէ եղբ. «Ազգ. Բիւրօ»ին մասին «Մշակ»ի մերկացումներուն արտասպառմը։ Այդ պատճառաւ Պ. Օհանեան զիս կը դատապարտէ, «հ' չառ քաղաքաւարօքն, կ'ընդունին»։

Պիտի հարցնեմ Պ. Օհանեանի և բոլոր իրեն պէս մտածողներուն, նոյնքան հայտարար և բարեկամա. կան ոգիով՝ հոգ չէ թէ չեղած քիչ մը բարձր էլլէ, թէ ո՛ր էին այն ատենը երբ մենք կրկին և կրկին, գրեթէ ազդելով, համագործակցութեան հրաւեր կ'ուղղէինք ու պատասխան կ'ստանայինք թէ ուրիշ ամէն ազգի մէջ համագործակցութիւն, համագործակցութիւն մերժելու — ինչպէս իր կուսակցական եղած ատենը շատ աղէկ գիտէր Պ. Օհանեան թէ միշտ ըրած է Դաշնակցութիւնը—որպէսզի կարենային վաղը բռն թէ իրենք միայն ազատեցին ազգը, ինչպէս ըսին Օսմ. Սահմանադրութեան վաղորդային... Ապա թէ ոչ ինչ է պատճառը, որ Կովկասէն մինչեւ Ամերիկա, անցնելով Պուլկարիայէն, Ռուսաստանէն և Նիւ Կասթրոնէն, տարիէ մը ի վեր միշտ անհալա ընթացք բռնեցին աւանդ. Ամենք գէշ էինք ու միայն իրենք էին աղէկ, ամենքս աղէկա. դառ ու իրենք էին աղէկաւոր, մենք կուրի և կամաւորի հակառակ և իրենք կողմնակից էին. ինչպէ՞ս է. դառ որ հոս Պոլսու փայային գէտ

իսկ այնքան զօրաւոր պայքար մը բացուեցաւ. ինչէն է որ, մինչև անգամ դիւանագիտական գործին մէջ, ծանուցին թէ կաթողիկոսը Ազգ. Պատուիրակութեան անդամ ընտրած է իրենցմէ երկու հոգի՝ երբ այդպիսի բան մը գոյութիւն չունէր... Ատենք ամենք, որ կ'ըլլային ու կ'ըլլան համերաշխութեան բացարձակ ժխտումը ցուցնող ո. գիտով մը և սոսկ կուսակցութեան մը տիրապետութիւնը հաստատելու մտքով, աչքին չեն դպած անկաշի Պ. Օհանեանի, որ ինծի շատ կը տեսնէ խմբագրական մը, գրուած Հայութեան կէսին փճացման և Հայ աշխարհին ամբողջովին աւերման ուղղակի ապաւորութեանը տակ, իբրև պատասխան այն անհրաժեշտութեան թէ «դեռ աստ ան օրեր ունիմք սեմակի, դեռ աստ կորուսներ ունիմք ողբալի, եմ...»։

Այդ խմբագրականին մէջ յատկապէս չեղած էի որ այս աղետին պատասխանատուութիւնները ճշգրտութեամբ չունէի, զոր արդէն կարելի ալ չէի նկատեր. ենթադրելով իսկ սակայն որ քննադատած ըլլայի Ազգ. Բիւրօն կամ Դաշնակցութիւնը, միթէ՛ ատիկա պիտի նշանակէր թէ կուրի գէտ եմ։ Միթէ՛ եւրոպական թերթերը, Անգլիոյ, Պրանսայի և նոյն իսկ Ռուսիոյ մէջ, ամենախիստ քննադատութիւններ չուղղեցին իրենց կառավարութիւններուն՝ ըլլա՛յ անոնց քաղաքականութեանը, ըլլա՛յ անոնց պատերազմի միջոցներուն մասին։ Անոնցմէ ո՛չ ոք կ'ուղչէր ըսել թէ կուրի գաղափարները, թշնամիին ոտքը, ձեռքը իշխանք. ընդհակառակը, Միայն մեր մէջն է, և այն ալ մեր ամենէն ազատամիտներն են, որ տեղ մը քիչ մը ուժ տեսնելու պէս իսկայն ծուռը կը չընին անոր առջև, հոգ չէ՛ թէ այդ ուժը սխալ գործածուած, երբեք իսկ ֆրանսական եղած և ամէն պարագայի մէջ իր այլամերձ ու ինքնաբաւ գործունէութեամբ ինչ չալ կած ըլլա՛յ պատասխանատուութիւնները։ Գործեր կան որոնք սկզբունքով սքանչելի են, բայց որոնց սխալ թերի կամ միակողմանի կատարումը կրնայ ահաւելի արդիւններ տալ. եթէ վաղը ազատացուի ատիկա Ազգ. Բիւրօյին համար, Պ. Օհանեան պիտի կրնայ դարձեալ զայն գովել՝ ըսելով թէ «կրնայ իր շուրջ մը ֆինանսային կողմերը ունենալ, բայց միայն է որ կազմակերպեց կամաւորական խմբերը»։ Ես ալ ըսած էի, նոյն այդ Ազգ. Բիւրօյին մասին, «թէ ինչ որ ալ ըլլան իր դէմ ուղղուած ֆինանսայինները՝ ան ուժ մըն է. եւ գործ մը կատարած է ու դեռ կը

կատարէ այսօր»։ Միայն թէ՛ ես փափաքած էի որ իր սխալները արագորակն էին ճիշդ էին «Մշակ»ի քննադատութիւնները, ու իբրև ապացոյց այն բանին թէ կուրի, կամաւորի գործը գաղափարներու կողմը չէ՛մ գրած էի «Հայութիւնը և Սկզբունքը»ին մէջ. «Բարեգործութեան եւ կուրիսի աղբիւր մէկ թող ըլլա՛յ միւրապէս, ինչպէս մէկ է մեր սիրտերուն մէջ քաղցրապէս. միայն ջանամք որ առաջ ըլլայ ան՝ ապագայի երկու պէտքերն ալ կարենան սնանկ լինել...»։

Այս տողերը փարպէս եւք ելլել ըսել թէ «Սկզբունքի հայ հասարակ պատկեր մը պիտի գտնէ յոյժաւոր անհրաժեշտութեան մը հաւաք ռսկի պիտի լիւն ան փախըս. տակամբումն օգնելու համար»։

Պ. Օհանեան և իրեն պէս խորհողները բարեգործութեան հանդէպ չափազանց արհամարհական վերաբերում մը ունին՝ նոյն իսկ երբ ինչիւրը շարքէ ազատած 250,000 հայ փախստական կերակրելու, ապրեցնելու բարեգործութեան վրայ է։ Բարեգործութիւն ըսելով՝ կարծեմ թէ Բարեգործութեան Միութիւնը կը հասկնան անոնք, և ինչ որ իրաւ կամ անիրաւ կը մեղադրեն այդ մարմինը՝ կը տարածուի, իրենց մոգին մէջ, ամբողջ բարեգործութեան վրայ։ Կարծեմ թէ Բարեգործութիւնը կուրի հակառակ ըլլալու կարծեմ թէ եւրոպայի մէջ, ուր ամէն միջոց կը տրամադրուի կուրի, ներկայիս մեծամեծ գումարներ՝ նուէրներ և պետական նպաստներ՝ յատկացուէին նաև Բարեգործութեան։ Եւ մտքերու ինչ aberration է այս, Աստուած իմ, որ երբ 250,000 անօթի, մերկ ու հիւսնա, Հայաստանի փախստականներու օգնելու կոչ կ'ուղչէր, դէմդ մարդիկ կ'ըլլին որ կ'ըսեն. «Աստուորներուն հացն է որ բերնենին անունը կ'ուղչու»։

Իսկ թէ ինչու՞ մեր հարուստներն ու մինչև անգամ ոչ-հարուստները դրամ չտուին և այսօր ալ դեռ չեն տար ոչ կուրի, ոչ Բարեգործութեան, ասոր պատճառաւ ալ, ըստ իս, սա՛ է. — Անոնք ալ Սկզբունք մը ունին, որ շատ տարբեր չէ միւսներուն Սկզբունքէն. «3.4 միլիոն ժողովուրդ մ'ենք, ինչ փոյթ եթէ կէս կամ մէկ միլիոնը ջարդուի... բաւ է որ մեմ ողջ մնանք», կ'ըսեն անոնք։

Ինչու չէ՛. սկզբունք մըն ալ այս է, անոնք սկզբունք... ՎԱՅԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՅԷՔ
«ՔԱՐԴԱՅԷՔԻՆԵՐԸ
ԵՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԸ» (Բ. Էլ)

ՅՈՅՍ

Անոնց՝ որոնք մեռան յաւայով

Ո՛վ ես դու, Թաւրթաւթեան անգուղական դէմքը՝ թէ սիրելագոյն նա ժիւան Ամմանին։

Զի Տէրը Տէրեղբունքն ըս. շնորհալուծութեան ձեռքէր ատարալիւ երկնակամարը, բոլորի այդ գործարարութիւնն անհուն որոնք մէջ խիստ դուրսդուրտ ձեռքերով զետեղած է իր գործութեանն ու փառքին. սքանչելագոյն գործարարներ։

Ո՛վ ես դու, Պիլոէթ թէ ամենէն ազնուատիր դուստրն երկնքին, որ մեր ծննդեան ատաղէն վայրենանէ իսկ մեր աչքերուն առջև կը բանաս կախարչը աստուածանուէր կապոյտ գործարարներ։

Եւ անաւասիկ մեր աղաքի բերքը որ աւելցնէր Ամառայի մեր անձն հոգիներուն վրայ, ձեռնակերպող ու պեճ-նազարդող ատաղէն ապարդումները որ կը քանդակուէին լուսնոյն սլաքներով։

Ո՛ր երկիւղը անմիասնալի Գեղեցկութեան...։

Ճշմարիտ կարտասուէր մենք նախ, յետոյ կ'երկարագնէր շարքումէ ընկերւած։

Ո՛ր հիացումը անչափելի Ուժին և Բարութեան...։

Պատկերելով կը սիրենք մենք նախ, յետոյ կը պաշտենք շնորհէ պարտուած։ Դու — կը ճաննանք քեզ հիմա, ծառի՛ Երկ — մեր հոգիներուն սրբազնատիր տաճարին քաղցրախաղց դու։ Պատկերելով ես, աստղապակ ատաղձորը Հաւատքին անխաղաղելի բայց և կենսանորոգ աղբիւրին։

Ոչ թէ արեւն, ժողով, ոչ թէ արեւն է ու լուսնն, այլ ըս. աչքերուդ ազնու լոյսն կը լուսնաւորուի մթնածածկանապարհ մեր կեանքին։

Բայց ինչու՞ անձնաւորութեան թարթիչները այդքան յանաւ կը թարթեն ու մեր անձկալից հոգին ալեկոծ ծովու մը կ'ոտակներով մերթ կ'ընկնեն խորանիւղէն էլլելով, մերթ կը բարձրացնեն սլաքներով երկնամարտ։

Դու ես ուրեմն, նաև, ղեկավարելով վերաւոր թռչուններու թռաւաղութեան։

Ըզնանքներու մեծամարմին. կուս ծեր ուսերնիս, կը վազենք մենք շաբաթակ, աչքերուդ կապոյտ ճառագայթին շողողած կապոյտ ուղիքն։

Ու երբ, հուսկ ուրեմն, տեսնանք ներս սափորն անլիւ՛ ուսերնիս իշխալով կը փրուէի, և մենք՝ յոգնաբեկ կ'ընկնէր ճամբուն վրայ ներհեղու, դու, վերէն, մեր կարծր ու ցուրտ սնարին լոյս կ'ընտան։

Ո՛վ ես դու, Պիլոէթ, թէ ամենէն ազնուատիր դուստրը երկնքին, որ մեր մահն կը վեր մեր չիրմին այցելութեան կեղաւ թռչունի թռչունով, ու մեր գերեզմանին շարքը, սիրելի ձեռքեր խնամուած վարդերնեւորուն վրայէն, ստիակի ձայնով կ'երգեն...։

Մեր չիրմին վրայ փայլեց վարդերնեւորն արտասրտման ցօղերը վար թռչունիւր, գերեզմանաբան ու հողը, մեր հոգիներուն ու խաւար յուճերութեան թռչունիւր քաղցրութեամբ մը, ըս. շնորհագոյն և աւելի աչք խնդրեցող գործերնեւոր գովը կ'երգեն, ծառի՛ Երկ, սիրելագոյն նախ ինչ ատեւ...։

ՄԻՋԻՐԱՆ Թ. ԱՅԵՐԵԱՆ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԻ

«ՀԱՅԻ. ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐԻՆ ՀԱՄԱՐ»

Արդեմք մաս ան մաս եւ փութով պիտի դրուի էջմիածին՝ Վեհ. Կարողիկոսին, Հիմնադրամի Յանձնարարին միջոցաւ, որպէսզի անխիտ յաւանդուի փայտաւանդներու կամ կամաւորներու, ինչպէս որ վարկեանքին համար աւելի պէտք է յարմար տեսնէ Ազգին Հայրապետ։

Ա. Ե. Բ. ՅԱՆԿ(Գ)

Եկուած Գումար	
Վանան Թեմեան	1200
Տիկին Զ. Մ. Տաւաթեան	500
Երկու Կարկանդակ	50
Ոմ	100
Միւսիկ Կարկանդակ	200
Կ. Զարմանեան (Յայրու)	50
Քերովի Պ. Պատանեան	50
Յովակիմ Կ. Բրաւեան (Հիւրօրիս)	50
Գ. Կարկանդակ (Եղբարակամ)	6
Պողոս Երկարեան (Հիւրան)	200

Գումար Ե. Գ. 2406

Եւ մեր հրատարակում Ա. Գամկին գումարը սխալ մը պարտահանելով՝ երկու ցամիքը այս անգամ կը միացնեն իրար։

ԷԶՄԻՄՆԻ

ԵՐԿԱՅԻ. ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

ԳԼԽԱՌՈՐ ԿԱՐԴԱՅԷՔԻՆ ԵՒ ԶԱՄԱՐՈՒՄԻՆ ԿՈՅ ՀԱՄԱՐՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Դառնալէտ, սոսկալի լուրեր եկան Մայր-Հայաստանից նորանոր կտորածներէ, սարսափներէ և աղէտներէ մասին որոնց ենթակայ է եղել Բաղէշի, Մուշի, Վանի շրջանի, Արեւի, Արաբի, Ալեք-վաղի, Պատանի, Լիւի, Կոփի, Մանաղ-կերտի հայ ժողովուրդը։

Եւ իբրև հետեւանք այդ սոսկալի աղէտներէ աւելի քան 50,000 հայ փախուստականներ՝ մերկ, բոկոտ, անօթի, հիւսնաւոր, հիւսնաւոր և մաշված հետեւանք զայն թափուած են Արարատեան դաշտը, աղիողորմ օգնութիւն հայցելով. առաջ հայ եղբարիկները, Այդ 50,000 թռչուններէ մեծագոյն մասը՝ կանայք, երեխաներ, որեք, ծերունիներ են. նրանց կեանքը աղիողորմ տարրը՝ տղամարդիկ՝ մեծ մասամբ կտորված են, զո՛ւ գնալով անգութ քիւրդի, թիւրքի դաշտին և հըրացանին։

Գումարներ հետադիւրներ եւս ստացվեցին, որ ամբողջ Վարդապետական հայութիւնը նոյնպէս շարժված է դէպ ի մեր կողմերը մօտ 120,000 հոգի։ Աղէտն անհրաժեշտութիւն է և անհրաժեշտութիւն։

Հայաստանում ամէն տեղ մահ է սիրված, դաշտերը լացած են հայի արիւնով և ծածկված հազարաւոր հայի յօշոտված դիակներով։

Մեր նուիրական պարտքն է օգնել ինամեկ հայութեան այդ միացողը, որ խելակորույս զայն է ապահովելու. մեր գիտութեան և կոչ անում է միջ՝ օգնութեան ձեռք կարկանդակ, օգնել անտուն, անտէք, անօգնական մեր թշուառ հայ եղբարիկներն և քոյրերին։

Ո՛վ կարող է, ո՛վ սիրտ կ'ունենայ անուշադիր թողնել, արձագանք չը տալ այդ աղիողորմ կոչին և անցնել անտարբեր այդ համազգային մեծ գործընթացին մօտով։

Վալէի (Թեֆլիսի արուարձան) հայ
արահւոր թուրք Օգոստոս 9ին, կերպիկ
հաշ տուած է 335 քաղթականներու,
ուստ ընտանիք մը նոյն օրը յայտ-
է թէ յանձն կ'աւանդէր զայն 8 հոյի-
ընտանիք մը իր Վալէի կալուած-
մէջ՝ մինչև պատերազմին մէքցաւս-
թիւնը:

Քօլեքան Թեֆլիսի մէջ կը ճարպիկ-
ները պատահած են քաղաքին դրեթէ
ր մատարունմէջ (Մաւկ):

Imp. Economique, Area.

